

I O A N N I S C V S P I
niani, uiri clariss. poetæ & medi-
ci, ac diui Maximiliani Augusti orato-
ris, DE CAESARIBVS ATQVE IMPERATO-
ribus Romanis, Opus insigne: ab innumeris,
quibus antea scatebat, mendis uindi-
catum: Vnâ cum

V O L P H G A N G I H V N G E R I, IV^{to}
RECONSULTI DOCTISS. ANNOTATIONIBVS,
quibus innumera cum huiusce autoris, tum alio-
rum quoq; historicorum loca & restituun-
tur, & explicantur.

De utilitate uerò huius Historiæ, simulq; Autoris ipsius uita,
ex doctiss. Præfationibus Operi præmissis,
Lector abundè cognoscat.

*Accessit etiam rerum & uerborum tam in Annotationibus,
quàm ipsis Imperatorum uiris memorabilium,
copiosus INDEX.*

Correctum &
Veritas
enfat n 300 junis
ec 169 An
B

¹⁶⁹²
Cum Cæs. Maiest. & Christianiss. Gallorum Regis Caro-
li, gratia & priuilegio ad annos sex.

BASILEAE, PER IOANNEM
Oporinum & Nicolaum Brylmerum.

GENEROSO ET MAGNIFICO VIRO,

DOMINO IOANNI IACOBO SYGGERO,

Kirchberg. & Vveiffenhorni Domino, inchoyto Roma-

norum Imperatori FERDINANDO

à Confilij, &c. I. D.

ALBERTVS REYFFENSTAIN.

AGNA mihi, ac propè singularis, à multis retro annis, cū VVOLPHGANGO HVNGERO, uiro celeberrimo, multarumq; pulcherrimarum artiū, quib. Iuris utriusq; absolutam cognitionem adiunxerat, doctrina egregiè exculpto, familiaritas & necessitudo intercessit. Non uno enim inter nos, posteaquam primam contraxissemus noticiam, coniuncti eramus uinculo: fiebatq; ut studiorum communicatione, & morum similitudine, profectio quocq; & itinerum societate, ego illi perpetuus essem sectator, ille uerò mihi uicissim ducem se præberet & patronum. Ab his principijs, ut sæpe in rebus humanis ferunt occasiones, eò usq; progressi sumus, ut duarum sororum filias (qui ferè proximus affinitatis gradus est) in matrimonio haberemus: quarum altera, quæ mihi coniuncta erat, Anno supra millesimum & quingentesimū quinquagesimo tertio, maximo animi mei cum uulnere, uitæ huius usuræ, cum nondum uigesimalimum ætatis suæ compleuisset, postridie Calendas Martias in ipso flore, piè renūciauit: altera adhuc meliore fortuna, diuinoq; beneficio, liberis in matrimonio susceptis, tuendis ac honestè educandis cōseruatur. Quibus rebus illud quoq; accessit, ut me ille, cum ab honestissima uxore, antea felici fœcunditate duarum filiarum biennio pater effectus esset, summi honoris beneuolentiæq; causa, pro duobus itidem filijs ordine nascentibus, quibus diebus sacro fonte abluerantur, ex Christianæ pietatis more & officio, prædem ac alterum parentem sisteret. Minimè itaq; mihi succenseri posse existimo, si quemadmodū eius uiri mors præmatura mihi accidit acerbissima, ita quoq; cū nomi-

IOANNIS CVSPINIANI V. C. Poetæ, Medici, ac Diui Maximiliani

AVGVSTI ORATORIS, IN LIBRVM DE
Cæsaribus & Imperatoribus Ro-
manorum

PRÆFATIO.

10

SCRIPTVRVS Cæsares à C. Iulio ad Maxi-
milianum Augustum, operæ precium duxi, de
Monarchia quædam paulo altius repetere: quæ
ueteribus quibusdam, nunc paucorum optima-
tiumq; gubernatio, ὀλιγαρχία atq; ἀριστοκρατία di-
cta, placuerit: nunc popularis dominatio, quæ
δημοκρατία uocatur, à quibusdā laudata sit: nunc
uerò unius principatus administratio, quam μο-
ναρχίαν uocamus, cæteris prælata. Quod apud
Persas factum, Herodotus in Thalia pluribus
commemorat. Quæ enim post Magorum (qui

Persarum regnum occupauerant) cædem, Persæ de omni rerum litatu delibe-
ratiùs consultarent, tres præcipuè duces ac optimates, Othanes, Megabyzus
& Darius de triplici gubernatione, diuersas tres protulere sententiâs. Othanes
enim ut popularem persuaderet gubernationem, à Monarchia quantum potuit
dehortabatur, quod pro libidine unus omnia impunè ageret, ac insolentia cæte-
ros ex peccandilicentia cõtemneret, uim nonnunquã inferret, leges corrup-
peret, patriæ iura labefactaret, indemnatos interimeret, fœminas pro uoluntate
sua constupraret. Quod in multitudine fieri non posset, ubi iuris æquabilitas
30 ea prohiberet, quæ Monarchia uiolentia sibi ipsi uendicaret. Megabyzus con-
tra, ut optimatum paucorumq; statum populari præferret, Othani cõtrarius,
dixit populari multitudine nihil esse neq; insipientius neq; insolentius. Cumq;
plebs indocta nihil sciat, nihil sapiat: neque iustum, neq; honestum intelligat,
instar torrentis præceps sine consilio ruat: quod pauci & optimi, quorû & con-
silia sunt optima, non faciunt: qui omnia maturè agenda obeunt, ratione duce,
nil perperam agentes. Tandem Darius Persis pro uirili persuadere nitēbatur
contra popularem gubernationem, quæ neq; ratione, neq; consilio, neq; dili-
gentia utitur, & contra Aristocraticum statum, Monarchiam longè omniû es-
se optimam dixit. Nam unius uiri, qui optimus sit, imperio nil melius esse con-
30 stat. Vnus sit qui imperet, unus rex, unus dominus. Imperatorum enim multi-
tudo bona non est: cum inter animalia quoque uideamus in apibus regem u-
num, in gregibus & armentis ducem unum, grues ordine literato unû sequi
tur ducem, mundi rectorem credamus unum. Nihil ergo melius Monarchia,
qua facile & seditiones quæ inter paucos & optimates soboriuntur sopitæ ex-
tingui, in uulgo tumultus (quando quidē turbulentum est & mente caret) se-
dari possunt, ubi plerunq; malicia reipub. uexat. Vicit ergo Darij sententiâ,
ut Monarchiâ Persæ cæteris statibus præferret. Moxq; ipse Darius astu equi-
sonis solertis rex creatus, Persis imperitauit. Populus Romanus non potuis-
set unquam armis orbem terrarum uel portiuncula attingere, nisi ducem ha-
40 buisset, quo præeunte labores, pericula adisset, ut imperiû tandem sibi consti-
tueret. Ob id cum Aristotelem lego, reipublicam Lacedæmoniorum inter
Græcos facile principem extitisse inuenio: quod ex Monarchia, Aristocratia
& Democratia, permixta constitutaq; fuit. Habuit enim regem qui unius gu-
bernatio

DIARIUM IOANNIS CVSPINIANI PRAEFECTI VRBIS

VIENNENSIS, DE CONGRESSV CAESARIS MAXIMILLI
ani Augusti, & trium Regum, Hungariae, Bohemiae, & Poloniae,
Vladislaui, Ludouici, ac Sigismundi, in urbe Viennensi
facto, xvij. Iulij. Anno Christi
M. D. X V.

Maximilianus ut est ingenio singulari, ac propè
diuino, animo uolens, nihil esse præclarior bono Principi,
quàm provincias & regna sua solido aliquo robore stabili-
re, in omnes orbis angulos oculos suos coniecit. Et nobilif-
simum quenque Regem affinitate sibi deuinxit, ut inde pro-
uincijs suis perpetuam relinqueret quietem. Sic filium Phil-
lippum in Hispaniam mittens, Regem Aragonum sibi con-
iunxit. Cum autem diuus ille Philippus numerosam post se prolem relinque-
ret, noluit Cæsar quæcumq; amittere occasionem, ex quatuor filiabus, quæ se-
cunda est post Leonoram, cui nomen Isabella, Regi desponsauit Dacia: sed
hoc aliquanto post. Ex Septentrione Cæsar in Orientem migravit, ut semen e-
ius undequaque coalesceret: uidit præsentissimum Hungariae & Bohemiae regem
Vladislaum, nobilissimis liberis à Deo optimo maximo donatum, Ludouico
& Anna. Mox animo concepit, illosq; sibi deuincire, Austriaeque provincias in-
feriores robustissimo muro circumvallare. Ludouico Hungariae & Bohemiae
regi, tertiam neptem Mariam in uxorem, & Annæ unum ex nepotibus, aut Ca-
rolum, aut Ferdinandum in maritum dare cogitauit, ut provincie illæ conti-
guæ & regna, mutuis uiribus robustiores essent, contra impetum Turcorum,
& quorumcumque hostium. Id consilio & opera, tunc Matthei Episcopi Gur-
censis, hodie uerò Cardinalis, qui & extremam manum huic operi imposuit,
& Iohannis Varadiensis Episcopi professi ordinis sancti Francisci, primum in-
choatum est. Accesserunt dehinc pleriq; Oratores, quos Cæsar aliquot hinc an-
nis in Hungariam misit, qui inter cætera negocia matrimonia hæc duplicia si-
mul sollicitarunt. Ianus Maxij miles, præfectus arcis Dronsdorff, Comes Leo-
nardus de Hag, Vuolfgangus de Rogendorff Baro, Ioannes de Puchā. Hinc
annis quinque continuis Orator iuit in Hungariam Cuspianus Præfectus Se-
natus Viennensis, qui uulgò Anabaldus dicitur: postremò & Laurentius Sau-
ter uicedominus Austriae, Orator cum cæteris iuit.

Interim Cæsar, licet grauissima bella gereret, & annis iam ferè octo superbi-
am Venetorum castigaret, nullam occasionem omittens, ut suum sortirentur
finem concepta iam dudum matrimonia, ex Flandria in Austriam misit charis-
simam suam neptem Mariam, sponsam Ludouici Regis, quæ Viennam appu-
lit, duodecima die Iulij, Anno millesimo quingentesimo decimo quarto, hono-
rificentissimè excepta, non tam à clero, quàm uniuerso populo Viennensi, &
deducta ad arcem Viennensem, ubi hodie adhuc habitat.

Prius autem Cæsar in Austriam descenderat animo cōueniendi regem Hun-
gariae Vladislaum, & tractandi, non tam de liberorum communium matrimo-
nijs, quàm de cæteris suarum prouinciarum, & regnorum necessitatibus. Sed
insperato erupit quædam incondita rusticorum multitudo, quæ Cruciatorum
appellabatur. Proximis enim ante mensibus Cardinalis Strigonienfis, Lega-
tus Apostolicus, cruciatam detulerat in Hungariam, cū plenissimis indulgenti-
js, è quare, unde subsidium sperabatur, crudelissimum uenenum ortum est.
Nam longè lateq; desequit in Hungaria hæc crudelissima pestis, & omni pesti-
lencia

VOLPHGANGI HVN
geri Baioarii Aquiburgensis, Lu-
recos. in Ioannis Cuspiniani
Cæsarum Historiam,
Annotationes.

In quib. tum innumera huius autoris, tum aliorum quoq;
Historiographorum, ueterum & recentiorum, permulta lo-
ca à mendis uindicata, natiuæ lectioni restituantur, & quæ-
dam clarius explicantur: admixtis subinde parergis, Le-
ctori Historiarum studioso cognitu
perquàm iucundis.

*Accessit locuples Rerum & uerborum in iisdem
memorabilium Index.*

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio
ad annos decem.

BASILEAE, PER IOANNEM OPO-
rinum, & Nicolaum Brylingerum.